

Laks med bismak

Oppdrett har skapt enorme formuer, og ekstraskatt på superprofitt må til. Dessuten gjelder «forurensere betaler» til vanns også.

Skatteliste for 2016 viser at eierne av lakseoppdrett har, ja, enorme inntekter og formue. Det skyldes ikke at oppdretterne av laks og sjømat er spesielt arbeidsomme og dyktige. Årsaken er høy internasjonal betalingsvillighet og at oppdrett er en regulert naturressursbasert næring med svært høy grunnrente.

I tillegg betaler ikke næringen for arealbruk, og heller ikke for den forurensning og de skader som påføres andre.

Lakseoppdrett startet i Norge i slutten av 1960-årene som en statsstøttet aktivitet for å styrke næringsgrunnlaget langs kysten. I løpet av 1970-årene skjedde det mange biologiske og teknologiske nyvinninger knyttet blant annet til føring og smoltproduksjonen.

Det store kommersielle gjennombruddet kom utover i 1980-årene, og veksten de etterfølgende tiår har vært bemerkelsesverdig.

Næringen har samtidig gjennomgått store strukturelle forandringer. I begynnelsen var det mange små lokale familiebedrifter, og fisken ble solgt til det innenlandske markedet. Men som følge av høy lønnsomhet skjedde det en gradvis omstrukturering til større enheter og hvor eksport etter hvert ble dominerende.

I dag er næringen dominert av et fåtall store multinasjonale konserner. Utviklingsmønsteret har fulgt et klassisk hjemmemarkedsledet vekstmønster.

Det produseres nå 1,3 millioner tonn oppdrettslaks i året i Norge. Dette er enorme mengder, og til sammenligning er verdens årlige totale fangst av villfisk på 90 millioner tonn. Produksjonen utgjør omtrent halvparten av lakseproduksjonen i verden, og Norge er verdens klart største produsent.

Norsk lakseoppdrett har derfor en dominerende stilling på verdensmarkedet, og høye priser gjenspeiler høy internasjonal betalingsvillighet og markedsdominans.

Direkte reguleringer og konsesjonsbestemmelser har gjennom hele næringens

Det produseres nå 1,3 millioner tonn oppdrettslaks i året i Norge. Dette er enorme mengder, og til sammenligning er verdens årlige totale fangst av villfisk på 90 millioner tonn. Her fra oppdrettsanlegget Brattholmen utenfor Herøy. Foto: Javad Parsa

Kronikk Anders Skonhoft

Lakseoppdrett har i liten grad vært grunnrentebeskattet, skriver Anders Skonhoft.

historie begrenset produksjonen. Det har vært helt nødvendig og viktig for å kunne drive forsvarlig. Det har vært maksimal krav til størrelsen på merdene, og det har vært satt maksimale tillatte biomassemengder.

De som har vært inne i næringen, har derfor nytt godt av begrenset tilgang på nye konkurrenter og ny produksjonskapasitet. Dermed har de høstet en ekstra profitt som i økonomifaget kalles grunnrente. Grunnrente oppstår fordi det

er mangel på konkurranse på grunn av naturgitte forhold. Når det er høy profitt i en bransje med fri etablering, vil nye bedrifter normalt komme inn og øke tilbudet og dermed redusere fortjenesten. Og det er dette som skjer i industriproduksjon. Men det skjer ikke i ressursbaserte næringer som oppdrett, fiske og olje, fordi det er naturgitte begrensninger av ressursene og regulert tilgang på nye bedrifter og aktører.

Helt frem til 2002 ble nye konsesjoner utdelt gratis. Da ble det innført en konsesjonsavgift, men prisen var betydelig lavere enn markedsverdien av konsesjonen. Og dette er også situasjonen i dag.

Lakseoppdrett har derfor bare i liten grad vært grunnrentebeskattet.

Det kom nylig forslag fra kystkommunene om en beskjeden skatt per kilo fisk produsert. Men regjeringen ønsker ikke at næringen skal betale arealavgift til kommunene der produksjonen foregår.

Lav grunnrentebeskatning betyr også at produksjonsarealene, altså fjorder og havområder, fortsatt blir stilt til veie for

oppdretterne nærmest gratis av fellesskapet.

Havbruksnæringen betaler heller ikke for kostnader de påfører andre. De lokale forurensningsproblemene fra føring og avføring er ofte store. Næringen tar også arealer fra tradisjonelt kystfiske, og dette har skapt konflikter, særlig nordpå.

Rømming fra merdene har også i mange år vært et stort problem, hvor effekten er genetisk innblanding med villaksen og konkurranse om gyteplass i elvene.

Mest skade har likevel skjedd gjennom luseproblemet, hvor lakselus fra merdene overføres til utvandrende vill smålaks (smolt), og øker dødeligheten for villaksen. Det samme skjer for sjørreiten, som hovedsakelig lever i fjordområdene hvor laksemerdene er plassert.

Lakseoppdrett har vært en økonomisk suksess, og den har gjort eierne rike. Men i motsetning til annen naturressursbasert næringsaktivitet, som olje og elektrisitetsproduksjon, sitter vertskommunene og fellesskapet igjen med lite.

Tiden er overmoden for

... produksjonsarealene, altså fjorder og havområder, fortsatt blir stilt til veie for oppdretterne nærmest gratis av fellesskapet

grunnrentebeskatning av laksenæringen.

Og «forurensere skal betale»-prinsippet må også bli gjort gjeldende for denne næringen.

Anders Skonhoft, professor i samfunnsøkonomi NTNU

Mer debatt s. 28-29 →

Vi legger stor vekt på å sikre at våre prosjekter skal være robuste både mot svingende markedspriser på olje, gass og elektrisitet, og også høyere karbonpris

Bjørn Otto Sverdrup, direktør for bærekraft i Statoil

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replikk: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto. Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.